

AV PATRIK NORDELL

# EUGENIK

OCH DÖV(-KROPPAR)



↑  
DÄLIG

↑  
FEL

ID: 1881-1-2

När jag var i tvättstugan och försökte boka en tvättid kom en kvinna in och ställde sig bakom mig och försökte prata med mig. Jag hörde naturligtvis inte henne men det kändes intuitivt lite konstigt så jag vände mig mot henne och förstod att hon hade försökt prata med mig utan min vetskap. Jag gjorde gester för att visa henne att jag inte hör. Så förändrades hennes ansiktsuttryck från irriterat till medlidande som också visade tydligt att hon tyckte synd om mig som inte hör. Det dök upp flera frågor efter händelsen, som vem har talat om för henne att döva är "de drabbade" och olyckligt lottade? *Vem har talat om för henne att hon ska tycka synd om oss?* Ja, det är hörselnormen som "hörsleexperter" tidigare har odlat och spridit ut med deras hörselnormativa idéer i många år via olika medier och kommunikationskanaler. Kvinnan behöver inte nödvändigtvis ha "sanna" kunskaper om döva utan hon har fått generell information av omgivningen och dess struktur. En av de väsentliga strukturen innehåller eugenik.

I den här texten ska jag lägga fokus på eugeniska idéer på dövkroppar som är inrotade i vår idévärld.

På svenska skriver vi ofta rashygien istället för eugenik, men på engelska är eugenik (eugenics) ett standard ord. Eugenik är ett mer korrekt uttryck än rashygien, eftersom det inte bara handlar om ras utan innehåller ett brett begreppsfall som ras, gener och börd. Eugenes på grekiska betyder bra gener, ras eller börd. Eugenik är en tillämpad vetenskap eller social rörelse som vill förbättra en grups genetik. Under 1800-talet har idén utvecklats på allvar i Amerika och i senare tid spridits också till Europa och framförallt i Sverige. Nazityskland har genomfört alla nivåer av eugenik, dvs. eugeniska åtgärder. Från propaganda till den slutgiltiga lösningen. Eugeniker byggde oftast på sina frågor utifrån deras egna antaganden, som t.ex. de antog att homosexuella, kriminella människor, lättfotade kvinnor, lägre intelligenta människor har "fel" gener som kan åtgärdas. I själva verket hade de inte bevisat att fallet var så. Deras antaganden var inget annat än "pseudovetenskap", dvs falsk vetenskap. Det finns också gener som vi enkelt kan påvisa, t.ex. ras, kön, funktionsvariationer, döva o.s.v. Eugeniker eller rasbiologer hade alltid försökt visa att det fanns ett samband mellan minoritetsgruppers gener och deras dåliga egenskaper. Det känner vi igen från vår historia där oralisterna ständigt försökte hitta ett samband mellan dövas hörselnedsättning och deras "dåliga" egenskaper. Det är ofta (om inte alltid förstås) de bygger deras antaganden på deras överlägsna attityd som är rasistisk, sexistisk, homofobisk, audistisk och så vidare. Denna pseudovetenskap har under historien fått stöd från vita rika affärsmän som Rockefeller, Carneige, Bell o.s.v.

### A G Bells eugeniska rötter

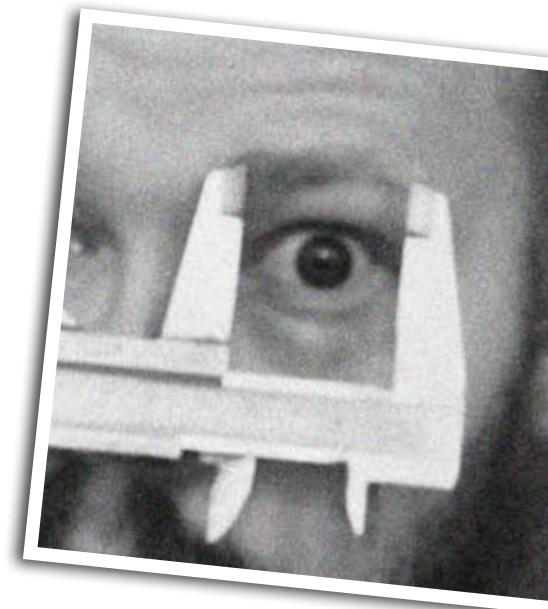
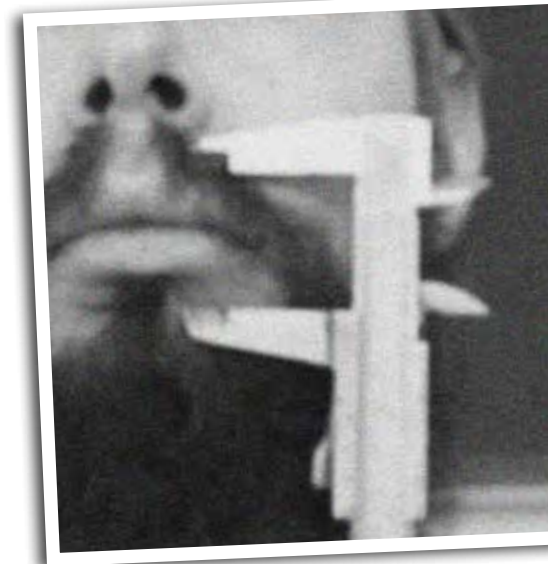
Oralismen och eugeniken har alltid gått hand i hand. Jag börjar med den amerikanska eugeniska rörelsen, eftersom de skapade eugeniken som en vetenskaplig disciplin. Det är kanske inte så många hörande som vet att oralismen och eugeniken alltid har jobbat nära varandra. Den största oralistiska organisationen idag är förmodligen Alexander Graham Bell Association for the Deaf and Hard of Hearing, som alltid varit emot teckenspråk och dövkultur sedan de bildades 1890. A G Bell, som bildade organisationen, hade skrivit en "vetenskaplig" artikel några år tidigare om döva och eugenik och analyserat ett teckenspråkigt samhälle i Martha's Vineyard, där alla pratar teckenspråk. Han skrev bl.a. om att döva inte ska gifta med döva och han var rädd att "dövrassen" (han skrev faktiskt detta ord) skulle utökas. Han sade också att döva bör glömma att de är döva. Han menade alltså att döva inte bör få del av dövkulturen eller det amerikanska teckenspråket, utan de ska lära

sig att bete sig som hörande gör. Det är heller inte hemligt att AG Bell var invandrarfientlig och såg ner på utländska språk och kulturer inklusive det amerikanska teckenspråket. Han var styrelseordförande för den amerikanska eugeniska organisationen <sup>1</sup> mellan 1912-18 och var hedersordförande i den andra internationella kongressen för eugenik i New York 1921. AG Bell organisationen bär skamlöst hans namn fortfarande idag och den har attackerat dövsamhället och teckenspråk skamlöst sedan organisationen bildades 1890. A G Bell är en av de amerikanska eugenikerna som haft en stark påverkan på den svenska och inte minst nazityska eugeniska rörelsen.

### Eugeniska åtgärder på döva kroppar

Deras politiska åtgärder kan t.ex. vara att stoppa invandare som är funktionshindrad eller har fel hudfärg, att skapa steriliseringslagar, skapa segregationslagar för att psykiskt sjuka eller mentalstörda personer ska levas åtskilda från de normala människorna. Det handlar också om att vita människor inte ska beblandas med andra rasifierade personer i offentliga platser som toalett, frisör o.s.v. Döva vuxna fick t.ex. inte besöka dövskolorna under 50-talet i Sverige, eftersom döva barn skulle tro att de ska bli hörande när de blir stora. Eugeniker kontrollerar också genetiska arv från t.ex. fattiga eller dem som betar sig avvikande som sexuellt aktiva kvinnor som ansågs vara psykiskt sjuka. Även om de under denna tid visste väldigt lite om gener tog de sig rätten att sterilisera folk som hade fel börd eller gener. Cirka 17 000 döva steriliserades i Nazityskland. I vårt grannland Finland tvångssteriliserade de döva föräldrar efter de fött ett dövt barn. Vi vet alltför lite om eugenik som berör dövkroppar i Sverige. Dövhistorikern Lennart Andersson har tidigare ifrågasatt om rashygieniska läror i dövas Sverige i Dövas Tidning september 2008 "Hur spridda var dessa rashygieniska läror i dövas Sverige på den tiden? Fanns det förståelse för sådana här irrläror på dövskolor? Utsattes döva i Sverige också för kränkande övergrepp?". Han påpekade också i denna artikel att det fanns en positiv attityd till rashygieniska åtgärder i en upplysningsskrift Om dövhet, från 1934 utgiven av en dövrelaterad organisation Föreningen för dövas väl. Prinsessan Ingrid skrev förordet och denna antologi skrevs av olika författare. Syftet med boken var att informera allmänheten om dövas och hörselskadades situation. I denna bok skrev en läkare att "*Den ärftliga dövstumheten kan naturligtvis, vad nedärvningen beträffar, endast påverkas genom rashygieniska åtgärder, såsom t. ex. sterilisering av dem, som sannolikt lida av nedärvd dövstumhet*". Läkaren skrev upprepade gånger om "rashygieniska åtgärder". Anderssons poäng är att eftersom det verkar som om ingen som protesterade eller skapade någon debatt efteråt, så var det nog norm på denna tid att döva var oönskade människor. Vi vet fortfarande inte hur många döva har steriliserats i Sverige. Vi vet fortfarande väldigt lite om eugenik under s.k. oralismens kolonialism från 1880 till 1981.

Sverige fortsatte skamlöst med detta eugeniska program och steriliseringslagen fram till 1974-5 och är förmodligen det sista landet som avskaffade den eugeniska steriliseringslagen. Det finns också olika propaganda och utbildningsprogram försökte hindra t.ex. döva att inleda relationer med andra döva. I Nazityskland hade läkare till och med rätt att genomföra tvångsabort (Kte'pi 2016). Det handlade inte bara om att utrota oönskade raser eller börd, utan de försökte även reducera "slöseri" av samhällets ekonomiska resurser. Det fanns ständiga diskussioner om att döva, personer med blindhet och personer med kognitiv funktionsnedsättning inte skulle få utbildning alls under 30 talet. I början av 1939 påbörjades ett åtgärdsprogram för barn med "allvarliga" mentala eller psykiska funktionsnedsättningar, inklusive döva barn, och de avrättades med giftinjektion i sjukhusen. Cirka 2000 döva barn mördades. Det fanns också ett liknande program för vuxna som kallas den ökända T4-aktionen eller eutanasi programmet. Programmet tillämpades från 1939 fram till krigets slut, dvs. 1945. Hur många döva som dog (döva judar och döva icke-judar)



är fortfarande oklart, men troligen rätt omfattande (Durr 2016). Nazitysklands eugeniska åtgärder kan sammanfattas kort; dvs. döva får inte rätt att bli tysk medborgare (1), tvångsabort (2), mediakontroll över döva medborgare (3), tvångssterilisering (4), förintelse genom svält, giftinjektion eller gaskammare (5) (Durr 2016).

Den svenska eugeniska rörelsen hade egentligen inte avskaffats efter det andra världskriget, utan den fortsatte med t.ex. sterilisering av oönskade människor och de var mer aktiv under 50-talet än under det andra världskriget. Statens institut för rasbiologi hade egentligen inte avvecklats eller stängts, utan bytte namn till Institutionen för medicinsk genetik i Uppsala universitet 1959. Detta moderna ersättningsord genetik är mer tekniskt avancerad än tidigare och har blivit en del av den nya eran av eugenik. Det finns många genetiker idag som sysslar med dövgener och eugenik. Det finns några moderna eugeniska åtgärder genom att kontrollera parets genetiska uppsättning, genom IVF kan vissa av "oönskade" gener tas bort genom att kontrollera babys tillstånd i fostervattnet. I Storbritannien har en lag som har förverkligats, "The 2008 Human Fertilization and Embryology Act", som säger att det är förbjudet att välja en embryo som skulle skapa ett barn med allvarlig funktionsnedsättning, inklusive dövgener. Det har varit en het debatt i media. Eugenik är mer aktuell än någonsin efter att DNA-tekniken har utvecklats, som bl.a. stamcellsforskningen.

### Audism och eugenik går hand i hand.

Dagens eugenik, med undantag den nya brittiska lagen, är mer osynlig, eftersom den är "norm" som inte behöver ifrågasättas. Nyligen skrev A G Bell Association for the Deaf and Hard Hearing's ordförande helt öppet i Washington Post att det är en myt att döva barn behöver teckenspråk <sup>2</sup>. Det finns globala företag som gör pseudovetenskapliga propaganda att döva är mindre värda som människor som företaget "Cochlear". De säger i deras "mission" att "Vi hjälper människor att höra och bli hörda. Vi gör det möjligt för människor att binda sig med andra människor och lever ett fullvärdigt liv" <sup>3</sup>. Deras propaganda säger rakt till oss att de som har fullgod hörsel lever ett fullvärdigt liv. Några moderna eugeniker har visat ett samband mellan personer med hörselnedsättning och kognitiv deprivation, men de visade aldrig att det är språkdeprivation som har lett till kognitiv deprivation. Så det har inte med hörsel att göra utan det handlar om språkbarriärer. De väljer att förklara utifrån biologiska orsaker framför social konstruktion, så det är livsfarligt. Alla dessa påståenden är pseudovetenskapliga men är del av normen.

Eugeniker idag lever på detta samhälles hörselnorm. Om hörselnormen försvinner skulle det inte finnas eugeniker kvar. Inte heller den brittiska eugeniska lagen. Det var audister som tidigare hade odlat hörselnormer och sedan drar eugeniker nytta av dessa normer. Det är inte vårt ansvar att stoppa eugenik, utan det är samhällets. De bör öppna dövmuseum, dövhistoria och dövkultur i skolböcker, SVT bör producera normkritiska program, deafhood ska synliggöras offentligt. Precis som amerikanska eugenikforskaren Edwin Black sade att dövkultur är välutvecklad och bör skyddas i någon form av lag. Så vi slipper moderna eugeniker vars kunskapsnivå är lika med kvinnans i tvättstugan.

## TERMER

Stockholms Dövas Förening vill erbjuda er verktyg att använda i ert liv då samhället ofta uppvisar okunskap och gärna, medvetet eller omedvetet, utför audism mot döva. Hur förebygger vi okunskap i samhället? Svaret är att vi själva måste vara säkrare i vår egen historia, våra rättigheter och kunna lyfta fram att vi inte är mindre värda än andra på grund av dövhet. Vi är en social och kulturell minoritet, vilket samhället ska respektera.

För att ge samhället kunskap behöver vi ha rätt verktyg. Termer som vi kan använda i våra dialoger med dem som saknar kunskap eller de som tar beslut i frågor som berör våra liv.

Teckentydaren vill därför lyfta fram en term per nummer under året 2016. Ni kan läsa huvudartiklarna både på teckenspråk och svenska.

Artiklarna ska ge er grundkunskaper i vad termen betyder och på vilka sätt de kan användas.

**Vi tipsar även om att anmäla er till Dövstudier som Västanviks folkhögskola ordnar för att få djupare kunskaper om de termer som presenteras i Teckentydaren.**

<sup>1</sup> *Scientific Directors of the Eugenics Record Office. 1912-1918.*

<sup>2</sup> *The president of AGB accused Nyle DiMarco of spreading myths about the benefits of learning a sign language. Ironically, AGB's letter included claims that are not research-based. IPeter Hauser, Neuropsykologen*

<sup>3</sup> *About Cochlear Our mission We help people hear and be heard. We empower people to connect with others and live a full life. We help transform the way people understand and treat hearing loss. We innovate and bring to market a range of implantable hearing solutions that deliver a lifetime of hearing outcomes.*